

✓ Thực hành đời sống văn hóa của người dân quận Long Biên dưới ảnh hưởng của đạo đức Phật giáo

PHAN THỊ LAN (THÍCH ĐÀM LAN)*

Trong bối cảnh đất nước đổi mới và hội nhập hơn 30 năm qua (1986-2016), nền kinh tế Việt Nam đã có sự tăng trưởng vượt bậc, đời sống của người lao động không ngừng được cải thiện, người dân trở nên năng động, tích cực, chủ động tham gia vào công cuộc xây dựng đất nước. Song, mặt trái của đô thị hóa “nóng” và kinh tế thị trường cũng làm nảy sinh nhiều bất cập; đặc biệt đang xuất hiện sự *lệch chuẩn đạo đức* ở một bộ phận người dân⁽¹⁾.

Trước yêu cầu của sự nghiệp xây dựng đất nước đang đặt ra sự *cấp thiết* cần nghiên cứu những giá trị đạo đức Phật giáo và ảnh hưởng của nó đối với nền đạo đức xã hội nói chung và con người Việt Nam nói riêng nhằm góp phần định hướng cho người dân hướng tới những chuẩn mực đạo đức truyền thống tốt đẹp của dân tộc trong đời sống hiện nay.

Bài viết này được thực hiện qua khảo sát, nghiên cứu thực tiễn tại một số phường ở quận Long Biên như phường Bồ Đề và Ngọc Thụy nhằm mục đích tìm hiểu việc thực hành văn hóa đạo đức của người dân nơi đây dưới ảnh hưởng của đạo đức Phật giáo; từ đó, góp phần xây dựng các luận cứ khoa học để nhìn nhận, đánh giá

khách quan sự đóng góp của đạo đức Phật giáo đối với đời sống văn hóa đạo đức truyền thống Việt Nam, cũng như sự tác động, hòa hợp giữa chúng trong đời sống con người Việt Nam hiện nay.

1. Vài nét về đạo đức Phật giáo

Phật giáo du nhập vào nước ta từ đầu Công nguyên, ảnh hưởng sâu sắc đến đời sống văn hóa vật chất và tinh thần của người dân Việt Nam trên mọi phương diện chính trị, xã hội, văn hóa, đặc biệt là *đạo đức*. Đạo đức Phật giáo không chỉ giúp con người *nhận thức, điều chỉnh hành vi, nhân cách* mà còn hướng họ tới *hành động cụ thể* để xây dựng xã hội ngày càng tốt đẹp hơn.

Đạo đức tôn giáo nói chung, đạo đức Phật giáo nói riêng chứa đựng nội dung đạo đức (bao gồm giá trị, chuẩn mực, lý tưởng đạo đức...) thể hiện trong giáo lý, kinh sách Phật giáo. Đạo đức tôn giáo không chỉ đề cập đến những vấn đề triết lý đạo đức đặc thù trong phạm vi quan hệ tôn giáo, mà còn đề cập trực tiếp đến những vấn đề đạo đức cụ thể của cuộc sống thế tục, tức mối quan hệ giữa con người với con người.

* Phan Thị Lan (Thích Đàm Lan), Trụ trì Chùa Bồ Đề, quận Long Biên, TP. Hà Nội, Ủy viên Hội đồng trị sự Giáo hội Phật giáo Việt Nam, Trưởng ban Từ thiện Giáo hội Phật giáo Việt Nam

Việc phân chia thành đạo đức Phật giáo và đạo đức truyền thống chỉ mang tính chất tương đối. Trên thực tế, đạo đức Phật giáo được bảo lưu như một lối sống, nếp sống, một thói quen suy nghĩ và giao tiếp; hòa nhập vào nền văn hóa của dân tộc Việt Nam. Đạo đức Phật giáo bao gồm những giá trị, những chuẩn mực đạo đức dựa trên lòng khoan dung rộng lượng, dựa trên tinh thần *vô ngã, vô chấp, vị tha* và *tứ vô lượng tâm*. Tứ vô lượng tâm gồm những giá trị *Từ, Bi, Hỷ, Xả*, là một trong những giá trị cốt lõi của Phật giáo, có ảnh hưởng khá lớn đến đời sống đạo đức của người Việt Nam trong lịch sử cũng như trong giai đoạn hiện nay.

Theo quan niệm của nhà Phật, tâm *"Từ"* là đem lại vui Sướng (lạc) cho chúng sinh. Lòng từ ái vô lượng, vô biên, là cái đối trọng với *sân hận*. Cái tâm *sân hận* không thể được dập tắt bằng lòng thù oán, mà nó chỉ có thể hóa giải được bằng tâm *"Từ"*. Tâm *"Bi"* nhớ hết mọi nỗi Khổ của chúng sinh; muốn giúp người khác thoát khổ đau. Tâm *"Hỷ"* là vui cùng với nỗi vui của người khác; nó đối lập với lòng *"ganh tị"*, bực tức khi thấy người khác thành công, vui khi thấy người khác thất bại. Tâm *"Xả"* là lòng buông xả mọi vật của mình cho tất cả chúng sinh. Xả là bố thí, bỏ đi, không chấp, không ghi giữ trong lòng.

Ngoài ra, Phật giáo còn đề cao giá trị *"đức hiếu sinh"*, coi đó là đạo cao thượng của Bồ tát, sự xoa dịu nỗi đau thương, cứu giúp người cùng khổ, người nghèo đói, ốm đau, bệnh tật, là trọng trách mà Bồ tát phải đặc biệt quan tâm. Tinh thần cứu khổ ấy của đạo Phật phù hợp với truyền thống luân lý đạo đức *"yêu nước thương người"* của nhân dân ta, gần gũi với triết lý sống trong ca dao tục ngữ của người dân Việt Nam, như: *"Lá lành đùm lá rách"*, hay:

"Nhiều điều phải lấy giá gương, Người trong một nước phải thương nhau cùng".

Bất cứ người Việt Nam nào cũng đều thấm nhuần sâu sắc, đạo lý tình người ấy - một tình người luôn có lòng nhân ái vị tha của truyền thống dân tộc hòa quyện với đạo đức Phật giáo. Sự nhường cơm, sẻ áo, cảm thông với những nỗi khổ của người khác, của đồng bào, đồng loại, đó cũng là nền tảng giáo lý từ bi của đạo Phật. Đạo đức Phật giáo bao gồm nhiều chuẩn mực thể hiện trong Ngũ giới, Tứ ân, Thập thiện, Lục hòa...

Ngũ giới là năm điều ngăn cấm do Đức Phật đề ra để các Phật tử phải tuân theo như: không sát sinh, không trộm cắp, không ngoại tình, không dối trá, không uống rượu. *Tứ ân* bao gồm 4 ân quan trọng như: ân Tam Bảo, ân cha mẹ, ân quốc gia xã hội và ân thầy bạn chúng sinh. *Thập Thiện* là mười điều răn để hướng con người tới làm việc thiện. *Lục hòa* là những chuẩn mực đạo đức mà Đức Phật dạy cho con người sống phải hòa hợp với nhau.

Những nguyên tắc, giá trị, chuẩn mực của đạo đức Phật giáo như Ngũ giới, Tứ ân, Thập thiện, Lục hòa... nhằm hướng con người loại bỏ những điều ác, thực hiện các điều thiện, điều lành. *Hành vi đạo đức* Phật giáo đóng vai trò quan trọng trong đời sống xã hội, khuyến người ta tu tâm tích đức, phát huy tiềm năng, nội lực của mỗi cá nhân, vượt qua khó khăn, thử thách để xây dựng một cuộc sống hạnh phúc, bình an cho mình và cho mọi người.

2. Thực hành văn hóa đạo đức của người dân quận Long Biên dưới ảnh hưởng của đạo đức Phật giáo

2.1. Vài nét về địa bàn khảo sát, nghiên cứu

* *Phường Bồ Đề*: Trước đây là xã Bồ Đề

(gồm 4 thôn: Ái Mộ, Lâm Du, Ngọc Lâm, Phú Viên), phía Bắc giáp thị trấn Gia Lâm, phía Đông giáp xã Gia Thụy, phía Nam giáp xã Long Biên, phía Tây là Sông Hồng, bờ bên kia sông là quận Hoàn Kiếm. Xưa kia nhân dân trong xã Bồ Đề lấy nghề làm ruộng làm nghề sống chính.

Phường Bồ Đề được thành lập năm 2004 theo Nghị định số 132/2003/NĐ - CP về điều chỉnh địa giới hành chính để thành lập quận Long Biên. Tổng diện tích của phường là 379.000 ha, dân số trước đô thị hóa chỉ có 18.000 nhân khẩu, hiện nay tăng lên 28.000 nhân khẩu⁽²⁾ với 30 tổ dân phố. Đô thị hóa cũng đặt ra cho Đảng bộ phường những khó khăn nhất định. Là một địa bàn nằm ở phía Bắc của Thủ đô, nên nhiều vấn đề phức tạp nảy sinh, nhất là việc giữ vững an ninh quốc phòng, quản lý dân nhập cư, tệ nạn xã hội..., xây dựng lối sống đô thị văn minh, hiện đại.

* *Phường Ngọc Thụy*: Cũng như phường Bồ Đề, Ngọc Thụy là một trong 14 phường của quận Long Biên, được thành lập năm 2004. Phường Ngọc Thụy nằm ở phía Tây Bắc của quận, phía Đông giáp với phường Thượng Thanh (quận Long Biên); phía Tây giáp các quận Tây Hồ, Ba Đình; phía Nam giáp phường Ngọc Lâm (quận Long Biên) và quận Hoàn Kiếm; phía Bắc giáp huyện Đông Anh. Ngọc Thụy là cửa ngõ phía Bắc đi vào Hà Nội, giữ vị trí trọng yếu về an ninh, quốc phòng, kinh tế - xã hội. Phường Ngọc Thụy hiện nay gồm 6 thôn trước đây là *Gia Thượng, Bắc Cầu, Gia Quất, Bắc Biên, Yên Tân, Phúc Xá (Bãi Giữa)*.

Khi mới thành lập, phường có diện tích đất tự nhiên là 989,99 ha với 18.568 nhân khẩu. Hiện nay, số nhân khẩu của phường tăng lên 25.833 người, chủ yếu là tăng dân số cơ học. Phường có 38 tổ dân phố. Phường có cơ cấu kinh tế đa ngành nghề như nông nghiệp, thủ công nghiệp, thương

mai, dịch vụ.

Khi được đô thị hóa thành phường, bên cạnh những thuận lợi, đời sống người dân được nâng cao, cũng đặt ra một số khó khăn cho lãnh đạo và nhân dân phường Ngọc Thụy; trong đó có các vấn đề như tác động của mặt trái cơ chế thị trường đến một bộ phận người dân; thói quen và nếp sinh hoạt cũ chưa theo kịp tốc độ đô thị hóa nhanh, dịch bệnh, ô nhiễm môi trường, tăng dân số cơ học, tệ nạn xã hội gia tăng...⁽³⁾.

2.2. Thực hành văn hóa đạo đức của người dân quận Long Biên

Những năm gần đây, đạo đức Phật giáo có điều kiện thâm sâu hơn vào trong quần chúng nhân dân khi Phật giáo tham gia "nhập thế". Các nhà sư một mặt tăng cường hoằng pháp (thành lập, mở rộng hoạt động của các đạo tràng), mặt khác tích cực tham gia vào những hoạt động xã hội, đạo đức, y tế, giáo dục... của cộng đồng; phòng chống tội phạm, tệ nạn xã hội, vận động quần chúng tham gia vào các công tác xóa đói giảm nghèo, đền ơn đáp nghĩa, xây dựng chùa chiền, cùng các hoạt động từ thiện và sinh hoạt văn hóa khác... Trên cơ sở đó, hoạt động của người dân tham gia vào các công tác xã hội sôi nổi hơn.

Mặt khác, dưới sự phát triển của kinh tế thị trường, toàn cầu hóa và hội nhập kinh tế quốc tế, đời sống của người dân quận Long Biên (Hà Nội) ngày càng được cải thiện và nâng cao, tạo điều kiện cho người dân đi chùa lễ Phật thường xuyên hơn. Ngoài cầu nguyện Đức Phật ban phúc, phù hộ, người dân còn quan tâm hơn tới việc nghe giảng giáo lý, giáo luật, lễ nghi, tu tập đức hạnh. Các buổi nghe giảng giáo lý ngày càng thu hút nhiều người, kể cả những người không phải là Phật tử. Qua các buổi giảng, tín đồ hiểu biết thêm về giá

trị đạo đức thể hiện trong ngũ giới, tứ ân, thập thiện, lục hòa... lấy Đức Phật làm gương sáng, ghi khắc những điều răn ở trong lòng và thực hiện trong đời sống thường ngày, giúp ích cho bản thân, gia đình và xã hội.

*** Thực hành lối sống đạo đức Phật giáo trong các gia đình, dòng họ**

Trong sinh hoạt gia đình của người Việt, tư tưởng và đạo đức Phật giáo, cũng như sự thực hành đạo đức Phật giáo đang được lan tỏa trong cuộc sống sinh hoạt hàng ngày của người Việt thông qua cách thức giao tiếp, ứng xử giữa các cá nhân trong gia đình.

Tại các phường Ngọc Thụy và Bồ Đề (quận Long Biên), người dân đã thực hành đạo đức Phật giáo trong phạm vi gia đình, dòng họ dưới nhiều hình thức khác nhau.

Với phương châm gia đình có tốt thì xã hội mới tốt; gia đình là hạt nhân của xã hội, là nơi nuôi dưỡng, giáo dục, rèn luyện và bồi dưỡng nhân cách, tâm hồn cho thế hệ trẻ, một phong trào thi đua ông bà sống mẫu mực, con cháu ngoan, thảo hiền, biết kính trên nhường dưới... được đẩy mạnh. Các bậc cao niên trong quận không chỉ dạy bảo con cháu giữ gìn truyền thống của gia đình "*giấy rách phải giữ lấy lề*" mà chính họ nêu cao tám gương đạo đức cho con cháu học tập, noi theo.

Có nhiều tấm gương sáng của các bậc lão thành trong quận như ông B (tổ dân phố số 09, phường Bồ Đề), dù đã 82 tuổi nhưng vẫn đảm đương công tác trưởng Ban Mặt trận của tổ, tham gia hòa giải thành công nhiều trường hợp mâu thuẫn trong tổ, góp phần giữ gìn mái ấm cho nhiều hộ gia đình, ổn định trật tự xã hội. Hiểu ý nghĩa của công việc đang làm, ông không quản ngại mưa, nắng, đêm tối để đến với người dân mỗi khi họ cần. Hơn thế, bản thân

ông luôn sống theo chuẩn mực đạo đức để làm tấm gương con cháu noi theo, nhất là trong công tác từ thiện. Do thấm nhuần tư tưởng đạo đức của Phật giáo, ông không chỉ hằng say lao động, tăng gia sản xuất trồng rau sạch để gia đình có nguồn thực phẩm sạch, mà còn giúp đỡ cho các hộ nghèo khác trong tổ và phường. Những vườn rau xanh tốt do ông trồng, một phần dành cho gia đình, còn phần lớn được đem phân phát cho các hộ dân nghèo trong tổ. Bên cạnh đó, ông còn giữ gìn môi trường sống của gia đình, ngõ xóm luôn xanh, sạch đẹp. Việc làm nhỏ nhưng ý nghĩa lớn của ông đã có tác động tích cực đến các thành viên khác trong gia đình và toàn xã hội. Mặc dù tuổi tác cao, sức khỏe có hạn, nhưng với tinh thần yêu lao động, gìn giữ và bảo vệ môi trường, giúp đỡ những người nghèo..., ông B được các thành viên trong gia đình và cộng đồng kính trọng, noi theo. Những hành động đẹp của ông đã có sức lan tỏa lớn trong toàn xã hội.

Trong việc xây dựng gia đình ấm no hạnh phúc, vai trò của người phụ nữ vô cùng quan trọng. Theo quan niệm trước đây, phụ nữ là người "*tay hòm chìa khóa*", tề gia, nội trợ. Tuy nhiên, ở giai đoạn hiện nay, những tiêu chí trên không còn phù hợp. Một tiêu chí mới được đề ra cho phụ nữ Thủ đô nói chung và phụ nữ quận Long Biên nói riêng, đó là: "*Phụ nữ Thủ đô tích cực học tập, sáng tạo, xây dựng gia đình văn minh, hạnh phúc*". Từ năm 2010 đến nay, trên địa bàn quận đã có 96,8% hội viên đạt chuẩn mực "*Trung hậu - Sáng tạo - Đảm đang - Thanh lịch*". Phụ nữ quận Long Biên còn tham gia phong trào "*Xây dựng gia đình năm không ba sạch*" (năm không gồm: không đói nghèo, không tệ nạn xã hội, không bạo lực gia đình, không có trẻ bỏ học, không sinh con thứ ba; ba sạch gồm: sạch nhà, sạch bếp, sạch ngõ). Ngoài

ra, chị em còn thực hành tiết kiệm, chống lãng phí trong chi tiêu gia đình, tiết kiệm điện nước sinh hoạt..., phấn đấu trở thành tấm gương sáng cho con cháu học tập.

Một tấm gương sống mẫu mực được những thành viên trong gia đình và tổ dân phố cảm phục đó là một phụ nữ ở phường Ngọc Thụy - chị Nguyễn Thị Bích N. Chị là tấm gương vượt lên hoàn cảnh của bản thân để sống tốt đẹp, làm nhiều việc có ích cho xã hội. Trước đây, cuộc sống của chị N vô cùng khó khăn vất vả. Ốm đau bệnh tật, ba lần phải vào viện để phẫu thuật đã khiến gia đình chị trở thành hộ đói nghèo. Sau khi ra viện, chị tham gia vào Hội Liên hiệp phụ nữ của phường Ngọc Thụy, đồng thời tham gia vào các lớp học đạo tràng tại ngôi chùa của làng. Trên cơ sở đó, tư tưởng nhận thức của chị có sự chuyển biến tích cực. Chị đã vượt qua khó khăn và chiến thắng bệnh tật, đói nghèo để trở thành người phụ nữ thành đạt. Một trong những công tác xã hội mà chị tham gia là giúp các chị em phụ nữ trong tổ 06 thoát khỏi đói nghèo. Từ nguồn vốn vay từ Hội phụ nữ phường, chị đã mở cửa hàng dịch vụ cho thuê phong bát, phục vụ hiếu, hỷ; tạo công ăn việc làm cho nhiều phụ nữ nghèo, giúp họ có cuộc sống ổn định, thoát khỏi đói nghèo.

Một việc làm khác của chị N được cộng đồng ghi nhận đó là cứu giúp những người nghiện thoát khỏi "vùng bùn đen tối", trở thành người tốt và hòa nhập cộng đồng. Ngọc Thụy là phường mới được đô thị hóa (năm 2003). Theo đó, bộ mặt của đô thị hiện đại dần hình thành ở vùng quê nghèo khó. Tuy nhiên, mặt trái của đô thị hóa cũng đã khiến một số thanh niên trẻ ở đây rơi vào con đường nghiện hút. Thông cảm và thấu hiểu gia cảnh khổ đau của những người mẹ, người vợ có con hay chồng nghiện hút, chị N đã tham gia tích cực vào việc "cứu người". Là trưởng *Nhóm liên gia*

phòng chống ma túy, bằng sự khéo léo vận động, chị đã dẫn thu hút không chỉ các chị em trong tổ, mà cả những người nghiện sau khi đã cai thuốc tham gia. Nhóm phân công cứ 01 người sẽ tiếp cận 02 người nghiện để tuyên truyền, giúp đỡ, phân tích cho họ hiểu về tác hại của ma túy đối với gia đình và xã hội; trên cơ sở đó, họ sẽ chủ động đi cai nghiện, đoạn tuyệt với ma túy. Đây là việc làm hết sức khó khăn, bởi cùng một lúc chị và nhóm đồng thời phải làm 2 việc đó là giải cứu người nghiện và sau đó giúp họ xóa đói, giảm nghèo, hòa nhập cộng đồng. Tuy nhiên, với lòng nhiệt tình và tư tưởng thấm nhuần đạo đức truyền thống dân tộc và đạo đức Phật giáo "*thương người như thể thương thân*" "*cứu một người phúc đẳng hà sa*", chị và nhóm cố gắng vượt qua, hoàn thành tốt nhiệm vụ. Ngoài ra, nhằm giúp đỡ các thành viên của gia đình có người mắc nghiện (chủ yếu là các mẹ, các vợ), chị đã chủ động thành lập *Câu lạc bộ nghĩa tình* (năm 2010) với 18 thành viên, do chị là chủ nhiệm. Đến nay câu lạc bộ có hàng chục thành viên tham gia, sinh hoạt định kỳ vào ngày 15 hàng tháng và hoạt động rất hiệu quả.

Những việc làm trên của chị N trước hết có tác động tích cực đến ý thức và hành vi của chính những thành viên trong gia đình chị. Nếu như trước đây, chồng con chị không ủng hộ, đến nay họ đã hiểu ra và chủ động tham gia cùng chị. Bên cạnh đó, sự không ngừng gia tăng các thành viên trong *Nhóm liên gia phòng chống ma túy*, trong *Câu lạc bộ nghĩa tình* do chị làm chủ nhiệm là bằng chứng cho thấy sức lan tỏa mạnh mẽ tới cộng đồng.

Trên đây chỉ là hai trong số rất nhiều những tấm gương thực hành đạo đức truyền thống và đạo đức Phật giáo trong phạm vi gia đình mà chúng tôi không có điều kiện đề cập hết trong bài viết này.

Trong phạm vi dòng họ, thực hành đạo đức Phật giáo cũng chính là xây dựng những dòng họ hiếu học, không có người mắc các tệ nạn xã hội. Tiếp thu khuynh hướng trọng thức của Phật giáo, người Việt luôn cố gắng vươn lên trên con đường học vấn. Bởi vì họ cho rằng, muốn có sự ổn định bền vững, lâu dài trong cuộc sống thì cần phải có trí tuệ hay nói theo danh từ nhà Phật là phải có Bát nhã.... Vì thế dân tộc ta nổi tiếng có văn hóa truyền thống hiếu học từ xưa đến nay.

Tại phường Bồ Đề, các dòng họ Lương (thôn Cầu Cá cũ, nay thuộc tổ 7, 28, 29), Nguyễn (thôn Ái Mộ cũ, nay thuộc tổ 4, 5, 26, 27, 30), Đặng Đình (thôn Phú Viên cũ)... đã đăng ký tham gia xây dựng dòng họ vững mạnh, con cháu đỗ đạt. Hàng năm vào dịp giỗ tổ, các thành viên dòng họ đều tụ họp đông đủ. Ngoài tri ân tổ họ, dâng nén hương thơm tỏ lòng thành kính uống nước nhớ nguồn, dòng họ còn tổng kết những mặt tích cực và những hạn chế; trong đó, *công tác khuyến học đặc biệt được đề cao*. Dòng họ có quỹ khuyến học dành để khen thưởng cho những cháu đạt thành tích cao trong các kỳ thi, các cháu đỗ đại học và học sinh nghèo vượt khó, học giỏi.

*** Thực hành đạo đức Phật giáo ngoài xã hội**

Trong các gia đình, người phụ nữ luôn là người giữ gìn mái ấm. Ngoài xã hội, phụ nữ cũng có nhiều đóng góp cho xã hội. Đó là những hoạt động thực hành đạo đức của người phụ nữ dưới ảnh hưởng của đạo đức truyền thống và đạo đức Phật giáo.

Phụ nữ phường Bồ Đề sinh hoạt trong 36 chi hội với tổng số hơn 3 nghìn hội viên. Các chi hội có nhiều hình thức giúp đỡ những chị em có hoàn cảnh khó khăn qua các phong trào như *Nuôi lợn nhựa tiết kiệm, Nhóm những phụ nữ giúp nhau*; bên

cạnh đó là các hoạt động giúp phụ nữ nghèo, giới thiệu việc làm, tổ chức dạy nghề miễn phí, cho vay vốn để phát triển kinh tế, v.v.

Trước hết, về giúp nhau phát triển kinh tế: phong trào tiết kiệm *Nuôi lợn nhựa* được đông đảo chị em tham gia. Phường Bồ Đề có 37 hộ nghèo, trong đó có 24 hộ là những người đơn thân, tàn tật hoặc ốm đau. Hàng ngày, mỗi chị em bớt một số tiền ít ỏi trước khi đi chợ, bỏ vào lợn nhựa. Đến cuối năm, nhiều "chú lợn nhựa" được đem ra mổ để lấy tiền. Mỗi gia đình dành 30% số tiền đó giúp đỡ các chị em nghèo trong phường. Nhờ sự giúp đỡ nêu trên, một số hộ đã thoát nghèo.

Có nhiều tấm gương điển hình về sự giúp đỡ của chị em phụ nữ phường Bồ Đề đối với các hộ nghèo. Đó là một hộ gia đình ở tổ 5, có chồng ốm đau kinh niên, con còn bé. Một mình người vợ vừa là trụ cột lo kinh tế gia đình, vừa phải làm mọi việc chăm sóc cho các thành viên. Gia cảnh của chị vì thế rất nghèo. Những người phụ nữ trong tổ đã góp tiền, tạo lập cho một số vốn nhất định, hướng dẫn chị mở cửa hàng bán rau củ. Ngoài những người khách vãng lai, chính các chị cũng là những khách hàng luôn mua " ủng hộ " của hàng rau này. Đến nay, sau 3 năm kinh doanh, cuộc sống gia đình của người phụ nữ nêu trên đã có thu nhập ổn định. Gia đình đã thoát khỏi nghèo đói.

Bên cạnh đó, những phụ nữ trong quận Long Biên còn giúp nhau trong phát triển kinh tế với tinh thần "*Lá lành đùm lá rách*". Chị em luôn thể hiện tinh thần tương thân, tương ái giúp đỡ nhau về vốn, trao đổi kinh nghiệm làm ăn. Phường Bồ Đề có 14 *Nhóm phụ nữ giúp nhau* (gồm 184 thành viên). Phường Ngọc Thụy có 112 *Nhóm tiết kiệm giúp nhau*. Theo đó, mỗi chị em đóng vào quỹ chung một số tiền

nhất định, ít nhất khoảng từ 500.000 - 1 triệu đồng/tháng. Những chị em nào khó khăn nhất, nhóm tạo điều kiện cho lấy trước để phát triển kinh tế. Các chị em khác trong nhóm lần lượt lấy trong những tháng tiếp theo.

Về bảo vệ môi trường: phụ nữ phường Bồ Đề là những người đảm nhận việc duy trì 2 tuyến phố Nguyễn Văn Cừ và Nguyễn Sơn luôn Xanh - Sạch - Đẹp. Theo đó, chị em có buổi tổng vệ sinh đường phố vào các sáng thứ bảy hàng tuần. Bên cạnh đó, toàn bộ người dân trong phường cũng tham gia giữ gìn môi trường trong sạch bằng cách: tất cả các hộ trong phường đăng ký thực hiện phong trào "*Vì môi trường trong sạch, nhân dân Thủ đô không đổ rác ra đường và nơi công cộng*" và phong trào "*Hạn chế sử dụng túi ni lông*". Người dân trong phường còn duy trì hoạt động của các *Nhóm sống xanh* đến từng tổ dân phố. Phường Bồ Đề có 30 nhóm Sống xanh với 300 thành viên. Các nhóm Sống xanh sinh hoạt theo 6 chủ đề của Chương trình Xanh nhà (tiết kiệm nước, tài nguyên, năng lượng, trở thành người thông thái, phân loại rác thải, giữ gìn sức khỏe). Kết quả là 80% các hộ gia đình của nhóm Sống xanh đã phân loại rác thải tại nhà; 60% số hộ sử dụng rác thải tái chế, 100% số hộ có ý thức hạn chế sử dụng túi ni lông và vứt rác thải vô cơ ra môi trường; 80% số hộ đã sử dụng túi, làn chuyên dụng đi chợ thay vì túi ni lông. Nhiều hộ gia đình tiết kiệm điện nước sinh hoạt..⁽⁴⁾.

Về công tác phòng chống tệ nạn xã hội: tại các phường trong quận Long Biên nói chung và hai phường Bồ Đề và Ngọc Thụy nói riêng đều thành lập *Hội liên gia phòng chống ma túy, tệ nạn mại dâm*. Trung bình mỗi tổ dân phố có từ 5 - 6 Hội liên gia (mỗi hội gồm từ 20 - 30 hộ gia đình). Nhờ đó, 100% người nghiện được Hội liên gia quản

lý, giúp đỡ; hạn chế tối đa những trường hợp mắc nghiện mới. Trước đây, số thanh niên đi cai nghiện về thường hay xa lánh, mặc cảm, tự ti, không hòa nhập được với cộng đồng... Đây cũng là nguyên nhân làm cho những người nghiện sau cai bị những con nghiện khác rủ rê và trở thành tái nghiện. Tuy nhiên, do sự hoạt động tích cực của Nhóm liên gia, những thanh niên mắc nghiện sau cai đã được giúp đỡ, tạo công ăn việc làm ổn định, quyết tâm hòa nhập cộng đồng. Một số người nghiện sau cai còn tham gia vào nhóm phòng chống ma túy của tổ.

Trên cơ sở hoạt động vì cộng đồng, xã hội và không vụ lợi, đến cuối năm, các Hội liên gia đều tổ chức liên hoan thân mật, tổng kết những kết quả đạt được và những hạn chế cần khắc phục trong thời gian tới. Qua đó, tình làng nghĩa xóm cũng được củng cố thêm bền chặt; cán bộ các Hội nhóm cũng hiểu được tâm tư nguyện vọng của các thành viên.

Về đền ơn đáp nghĩa và tinh thần tương thân tương ái: Phật giáo chủ trương khuyến thiện, tránh ác, giữ tâm trong sạch, cố sù hành vi công ích cứu tế, giúp người neo đơn, cơ nhỡ, tàn tật, trẻ mồ côi, cho thuốc chữa bệnh... với phương châm: *Dù xây chín cấp phù đồ, Không bằng làm phúc cứu cho một người*.

Các hoạt động cứu trợ của người dân quận Long Biên đối với đồng bào bị thiên tai, xoá đói giảm nghèo, xây nhà tình nghĩa, trường học, trạm y tế diễn ra thường xuyên trong những năm qua thật sự có ý nghĩa sâu sắc, xuất phát từ tư tưởng *đại từ đại đức, từ bi, cứu khổ, cứu nạn* của đạo Phật.

Những năm qua, người dân ở hai phường Bồ Đề và Ngọc Thụy đều góp tiền, chung tay cùng với quận, xây dựng nhà cho

người nghèo. Năm năm gần đây, phường Bồ Đề đã xây dựng được 10 nhà tình nghĩa, sửa chữa 3 nhà cho những hộ gia đình chính sách, người có công với cách mạng. Phường Ngọc Thụy xây được 15 nhà tình nghĩa cho những người có công với nước, đặc biệt là cho hộ gia đình là Bà mẹ Việt Nam anh hùng⁽⁵⁾.

Bên cạnh đó, tinh thần tương trợ, giúp đỡ các hộ gia đình nghèo cũng được người dân chú trọng. Những năm qua, nhiều gia đình có hoàn cảnh khó khăn, không có nhà ở hoặc nhà ở dột nát đã được người dân giúp đỡ. Ví dụ, một gia đình nghèo ở tổ 16 phường Bồ Đề, bố mẹ mất sớm, để lại 7 anh chị em. Lần lượt các thành viên lớn lên và lập gia đình, nhưng gia cảnh của họ cũng rất nghèo khó, nhà ở dột nát. Nhân dân trong phường đã tự nguyện góp tiền xây nhà tình nghĩa cho người chị năm 2008 và xây nhà cho người em năm 2011. Ở phường Ngọc Thụy, Hội phụ nữ đã trao tặng 19 sổ tiết kiệm và hỗ trợ xây dựng 1 nhà đoàn kết tình nghĩa trị giá gần 40 triệu đồng cho những hộ nghèo là thành viên của hội.

Thấm lời Phật dạy, tình thương yêu những người nghèo khó trong cộng đồng còn được mở rộng ra tình yêu thương nhân loại. Nhân dân quận Long Biên nói chung và hai phường Bồ Đề, Ngọc Thụy nói riêng, luôn ủng hộ đồng bào trong cả nước mỗi khi gặp khó khăn hoạn nạn như ủng hộ đồng bào lũ lụt miền Trung năm 2010, 2013 và ủng hộ nhân dân Nhật Bản bị sóng thần, v.v.

Dưới ảnh hưởng của đạo đức Phật giáo mà đa số người Việt Nam chúng ta thường chế ngự được tính ích kỷ, thể hiện tình thương bằng sự giúp đỡ tận tâm tận lực, đùm bọc lẫn nhau không vụ lợi, không chờ sự đền đáp. Tình nhân ái thể hiện trong quan hệ gia đình, dòng họ và đặc biệt là

tình làng nghĩa xóm mỗi khi "tắt lửa tối đèn" hay "gặp khó khăn hoạn nạn" vừa nêu trên là minh chứng của sự kết hợp nhuần nhuyễn giữa truyền thống dân tộc và đạo đức Phật giáo trong thời đại ngày nay.

Kết luận

Trong những năm qua, nhờ chính sách đổi mới đối với tôn giáo của Đảng và Nhà nước, Phật giáo cũng như các tôn giáo khác đang có điều kiện phát triển, đóng góp ngày càng thiết thực hơn trong công cuộc xây dựng đất nước. Đạo đức Phật giáo có điều kiện thấm sâu hơn vào trong quần chúng nhân dân khi Phật giáo tham gia "nhập thế". Người dân tích cực tham gia vào các đạo tràng, hiểu sâu hơn về giáo lý, giáo luật của Phật giáo. Qua đó, họ chủ động tham gia vào những hoạt động xã hội, bảo vệ môi trường, giáo dục thanh thiếu niên, phòng chống tội phạm, tệ nạn xã hội, vận động quần chúng tham gia vào các công tác xóa đói giảm nghèo, đền ơn đáp nghĩa, cùng các hoạt động từ thiện và các sinh hoạt văn hóa khác. Chính nhờ những việc làm này mà nhiều trường hợp người dân có hoàn cảnh khó khăn, bất hạnh đã được chính quyền và các đoàn thể, tổ chức xã hội giúp đỡ để vượt qua khó khăn, vươn lên cùng cộng đồng, càng khẳng định đường lối đổi mới đối với tôn giáo của Đảng và nhà nước là đúng đắn.

Thực hành lối sống, đạo đức Phật giáo trong gia đình và ngoài xã hội cần gắn liền với lương tâm, nghĩa vụ và trách nhiệm của người Phật tử, của từng người dân; đồng thời cũng cần gắn liền với các hoạt động từ thiện rộng lớn, là cơ hội để Phật giáo đi sâu và gắn kết với cộng đồng dân tộc, trước hết nhằm xoa dịu nỗi đau khổ của những người dân chịu nhiều bất hạnh trong cuộc sống, góp phần làm cho những giá trị nhân văn tốt đẹp từ giáo lý đạo Phật như "vô ngã, vị tha...", "thương người

như thể thương thân” trở thành đạo đức, lối sống của toàn xã hội.

Bên cạnh đó, thực hành lối sống, đạo đức Phật giáo cũng chính là phương tiện hữu hiệu thể hiện tốt hơn nữa phương châm “Đạo pháp - dân tộc và Chủ nghĩa xã hội” của Giáo hội Phật giáo Việt Nam. Đây là nét đẹp văn hóa đạo đức đặc sắc của Phật giáo cần được nhân rộng và phát huy trong thời đại mới./.

CHÚ THÍCH

1. “Tệ sùng bái nước ngoài, coi thường các giá trị văn hóa dân tộc, chạy theo lối sống thực dụng, cá nhân vị kỷ...gây hại đến thuần phong mỹ tục của dân tộc. Không ít trường hợp vì đồng tiền và danh vị mà chà đạp lên tình nghĩa gia đình, quan hệ thầy trò, đồng chí, đồng nghiệp. Buôn lậu và tham nhũng phát triển...Nghiêm trọng hơn là sự suy thoái về đạo đức, lối sống ở một bộ phận không nhỏ cán bộ, đảng viên”. (Xem: Nghị quyết Hội nghị lần thứ năm Ban Chấp hành Trung ương Đảng (khóa VIII) về xây dựng và phát triển nền văn hóa Việt Nam tiến tiến, đậm đà bản sắc dân tộc, Báo điện tử Đảng Cộng sản Việt Nam, ngày 26 tháng 10 năm 2015).
2. Đảng Bộ Quận Long Biên, Ban chấp hành Đảng Bộ phường Bồ Đề (2014), *Lịch sử cách mạng của Đảng Bộ và nhân dân phường Bồ Đề* (1930 - 2010), Tài liệu Lưu hành nội bộ, tr. 14, 18, 158.
3. Đảng Bộ quận Long Biên, Ban Chấp hành Đảng bộ phường Ngọc Thụy (2014), *Lịch sử cách mạng của Đảng bộ và nhân dân phường Ngọc Thụy* (1930 - 2010), Nxb. Chính trị - Hành Chính, tr. 6, 10, 15, 218).
4. Số liệu do UBND phường Bồ Đề cung cấp.
5. Số liệu do UBND các phường Bồ Đề và Ngọc Thụy cung cấp.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Đảng bộ thành phố Hà Nội, Ban chấp hành Đảng bộ quận Long Biên (2013), *Lịch sử Đảng bộ quận Long Biên* (2003 - 2013), Nxb. Chính trị - Hành chính.
 2. Đảng Bộ Quận Long Biên, Ban chấp hành Đảng Bộ phường Bồ Đề (2014), *Lịch sử cách mạng của Đảng Bộ và nhân dân phường Bồ Đề* (1930 - 2010), Tài liệu lưu hành nội bộ.
 3. Đảng Bộ quận Long Biên, Ban Chấp hành Đảng bộ phường Ngọc Thụy (2014), *Lịch sử cách mạng của Đảng bộ và nhân dân phường Ngọc Thụy* (1930 - 2010), Nxb. Chính trị - Hành Chính.
 5. Lê Quý Đức - Hoàng Chí Bảo (2007), *Văn hóa đạo đức ở nước ta hiện nay - Vấn đề và giải pháp*, Nxb. Văn hóa - Thông tin và Viện Văn hóa, Hà Nội.
 6. Thích Mãn Giác (1981), *Đại cương đạo đức học Phật giáo*, Nxb. Trung tâm văn hóa Phật giáo Việt Nam.
 7. Thích Gia Quang (2001), “Vài nét về đạo Phật với nền giáo dục đạo đức xã hội”, *Tạp chí Nghiên cứu Phật học*, số 5.
 8. Thích Tâm Quang (1994), *Đạo Phật và đời sống hiện đại*, Nxb. Thành phố Hồ Chí Minh.
 9. Trí Quảng (dịch -1998), *Kinh Bồ tát giới*, Nxb. TP. Hồ Chí Minh.
 10. Trí Quảng (dịch -2005), *Kinh vu lan báo ân*, Trí Quang dịch, Nxb. Tôn giáo, Hà Nội.
 11. Huỳnh Khái Vinh (2001), *Những vấn đề văn hóa Việt Nam đương đại*, Nxb. Văn hóa - Thông tin.
 12. Huỳnh Khái Vinh (Chủ biên, 2001), *Một số vấn đề về lối sống, đạo đức, chuẩn giá trị xã hội*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội.
 13. Hoàng Vinh (2005), *Về khái niệm văn hóa, đạo đức và văn hóa đạo đức*, Thông tin Văn hóa và phát triển, tháng 2/2005.
- Nguyễn Hữu Vui (1994), *Tôn giáo và đạo đức*, trong tác phẩm *Những vấn đề tôn giáo hiện nay*, Nxb. KHXH, Hà Nội.